

פסח, המדור - הגיגים, ד"ר חזות גבריא

פסח - פסיכואנליזה לאומית

המקרא מתאר את התנועה של אבותינו למצרים כיחידים או כציבור, בפעלים: **שיבה, ביאה, וירידה**, לעולם לא הליכה אל או עלייה ל... אלו האחרונים שמורים לתנועה לארץ ישראל. כך לדוגמה: במדבר פרק כ (טו) - וַיֵּדְדוּ אֲבֹתֵינוּ מִצְרָיִם וַנִּשָּׁב בְּמִצְרַיִם יָמִים רַבִּים וַיִּצְעוּ לָנוּ מִצְרַיִם וְלֹאֲבֹתֵינוּ: בשלושת הפעלים הללו נמצאת כל הפסיכואנליזה הלאומית שלנו.

עם ישראל נוצר למעשה במצרים, מצרים היא 'אמנו'. כור ההיתוך במצרים נמשך זמן רב מאוד, מאות בשנים. התנועה של האבות ומשפחותיהם אל מצרים מבטאת תמיד **ירידה** רוחנית. מצרים היא ערש התרבות המדע והפוליטיקה, אך לא של המוסר. בשל נסיבות שאינן תלויות בנו נאלצנו לרדת למצרים ולהתחבר אליהם חיבור חזק ביותר. זוהי ה**ביאה** המבטאת חיבור בניגוד ל**יציאה** המבטאת ריחוק והיפרדות, כמו: וַיִּצְאָה מִבֵּיתוֹ וְהִלְכָה וְהִיתָה לְאִישׁ-אֲחֵר:

לאחר היציאה ממצרים המהווה מעין תיאור ללידה הפיזית שלנו, התבקשנו כ**עם** (כינוי שקיבלנו לראשונה על ידי המצרים), במספר ציוויים שנועדו לשמר לעולמים זיכרון זה: לא ל**שוב** למצרים, לא לתעב את מצרים ולשמר את **זכר יציאת מצרים**. למעשה כל מצוות התורה מנומקות ב'זכר יציאת מצרים'. בשהותנו מאות בשנים בכור ההיתוך המצרי כ**עם** של עבדים עובדי ע"ז, נחשפנו והתחכנו על ברכי שני יסודות: ה**עבודה והכניעה** (הרב קוק, עולת ראיה), תכונות שיהיו בעזרנו במהלך ההיסטוריה.

קריאה בלתי משוחדת של פרשיות המקרא מעלה כי בניגוד להיגיון האנושי, הקב"ה בחר בנו ולא בעם המצרי להיות עם סגולה, בזכות ההבטחה לאבות ולא בזכות צדקותינו. העם המצרי היה במצב של מוכנות גבוהה יותר לקבלת המשימה, יותר מן העבדים שהיו במי"ט שערי טומאה, וכפסע היה בינם לבין האפשרות שימוגו לתוך הנצח. יתרון אחד מכריע היה לבני ישראל שאותו הביאו איתם למצרים, מוסריותם בהשוואה לזו המצרית, ולכן המקרא מתאר את התנועה למצרים כירידה. בשאר הפרמטרים לא היינו טובים מן המצרים.

בדרך זו ניתן להבין את המאמצים האלוקיים לשכנע את פרעה (=דיבורים ומכות) שעמד על זכותם של המצרים, וסירב ל'שחק את המשחק' כפי שישני הזקנים' הורו לו. להבנתו, משה ואהרון ביקשו ממנו לעשות מעשה התאבדותי מכל היבט. הוא סירב בשל אחריותו לעם המצרי אך גם בשל עיקשותו להיות 'העם הנבחר', עיקשות הנובעת מזכות 'הבחירה החופשית'. אין ביטוי אחר לתאר את אשר אירע במצרים לפרעה ולעבדיו זולת הביטוי- **התגלות**. העם המצרי זכה ראשון להתגלות ולידיעה: וַיִּדְעוּ מִצְרַיִם כִּי-אֵינִי יְקֹוֹק בְּנֹטִי אֶת-יְדֵי עַל-מִצְרַיִם וְהוֹצֵאתִי אֶת-בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל מִתּוֹכָם:

בני ישראל לא היו במצב תודעתי למה שמתחולל סביבם, הם עסוקים עד מעל הראש בהישרדות פיזית. ברם, **בהתגלות** לעם ישראל, שתתרחש 50 יום מאוחר יותר יגלה להם האל, רק עתה, כי הוא זה אשר הוציאם ממצרים, לא פרעה ולא משה. אמירה זו תהיה אבן היסוד באמונה של העם היהודי: אֲנִי יְקֹוֹק אֱלֹהֵיךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים לֹא יִהְיֶה-לְךָ אֱלֹהִים אֲחֵרִים עַל-פְּנֵי:

בראייה היסטוריוסופית, הקב"ה החליט לאחר בריאת העולם ולאחר שהשלים את תהליך הבחירה של 'עם סגולה', ל'התגלות' לפני בריותיו, העולם הגיע לבשלות בנושא ההתגלות. האל העלים עצמו לאחר הבריאה, 'עולם' מלשון העלם. 'עשר המאמרות' שבאמצעותם הוא ברא את היקום יצרו את המסך שאחריו הוא הסתתר. הכוכבים, האור, וכל הטבע הנברא הם הם המסכים המסתירים אותו. מי שאינו רוצה לראות אותו יכול למצוא הסברים דטרמניסטיים מספקים לכל התופעות.

ההתגלות לבריותיו מתרחשת אף היא בעשרה רכיבים, עשר מכות ועשר דברות כנגד אותם עשרה מאמרות. המאמרות הסתירו והעלימו את האל, המכות גילו אותו למצרים, והדברות גילו אותו לעם ישראל.

"... יבואו עשרה מאמרות של עשר מכות, ויפרעו מפרעה ומן המצריים, שרצו לשעבד עם ישראל, שבעבורם נברא העולם בעשרה מאמרות", (פסיקתא זוטרותא (לקח טוב) וארא ט, יג).

להערות: hazutg@gmail.com